

Asolat NASRULLAYEVA,
"Oila va gender" ilmiy-tadqiqot insituti tayanch doktoranti
E-mail: asolat.nasrullayeva@icloud.com

Psixologiya fanlari doktori (DSc), professor X.U.Abdusamatov taqrizi asosida

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF THE FORMATION OF SOCIAL PHOBIAS IN YOUNG PEOPLE TO PREVENT MARRIAGE AND THEIR DEGREE OF CONFIDENCE

Annotation

Due to the fact that the social and technological changes taking place in the world lead to significant changes in the transformation of the family, the formation of social phobia from marriage and the realization of the life motives of young people become of special relevance and practical importance. In the article, the results of the research on the psychological effect of the level of subjective control in the formation of social phobia in relation to marriage in young people are approved.

Key words: Family, values, motive of marriage, interpersonal relations, phobia, ustanovka, family life, social phobia.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНОФОБИЙ У МОЛОДЫХ ЛЮДЕЙ НА ПРЕДУПРЕЖДЕНИИ БРАКА И СТЕПЕНИ ИХ УВЕРЕННОСТИ

Аннотация

В связи с тем, что происходящие в мире социальные и технологические изменения приводят к существенным изменениям в трансформации семьи, формирование социофобии от брака и реализации жизненных мотивов молодежи приобретает особую актуальность и актуальность. В статье подтверждаются результаты исследования психологического влияния уровня субъективного контроля на формирование социофобии в отношении брака у молодежи.

Ключевые слова: Семья, ценности, мотив брака, межличностные отношения, фобия, установка, семейная жизнь, социальная фобия.

TURMUSH QURISH ARAFASIDAGI YOSHLARDA IJTIMOY FOBIYA SHAKLLANISHI VA ULARNI ANIQLILIK DARAJASINING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI.

Annotatsiya

Dunyoda sodir bo'layotgan ijtimoiy va texnologik o'zgarishlar oila transformatsiyasida sezilarli o'zgarishlarga olib kelishi natijasida turmush qurishdan ijtimoiy fobiya shakllanishini va yoshlarning turmush motivlarini ro'yobga chiqarish alohida dolzarblik va amaliy ahamiyatga ega bo'ladi. Maqolada yoshlarda turmush qurishga nisbatan ijtimoiy fobiya shakllanishida subyektiv nazorat darajasining psixologik ta'siriga bag'ishlangan tadqiqot natijalari aprotatsiyasi amalga oshiriladi.

Kalit so'zlar: Oila, qadriyatlar, turmush qurish motivi, shaxslararo munosabatlar, fobiya, ustanovka, oilaviy hayot, ijtimoiy fobiya.

Kirish. Oilaning rol tuzilmasi haqidagi tasavvurdagi o'zgarishlar yoshlarning nikoh haqidagi ijtimoiy g'oyalari shakllantirishda muhim rol o'ynaydi [3]. Yosh oilalarni o'rganishda tadqiqotchilar ijtimoiy-rol blokiga e'tibor berishadi, sheriklar uchun oilaviy hayotning muayyan sohalarini: jinsiy, ota-onalik va tarbiyaviy, maishiy, ijtimoiy faollik, hissiy va psixoterapevtik, umumiy manfaatlar muhimligini aniqlaydilar. Xususan, 18-25 yoshdagi o'quvchi qizlar turmush o'rtog'i bilan hissiy aloqaga ko'proq e'tibor qaratgan bo'lsa, o'sha yoshdagi erkak talabalar ijtimoiy faollikka, oilani moddiy qo'llab-quvvatlashga, ota-onalik va tarbiyaviy funksiyalarni amalga oshirishga ko'proq e'tibor qaratayotgani aniqlandi [8].

Nikoh munosabatlari sohasi zamonaviy jamiyatning o'zgarish jarayonlari tomonidan sezilarli bosim ostida bo'lgani uchun ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan. Turli mamlakatlardan kelgan psixologlar va sotsiologlar ro'yxatga olinmagan nikoh va nikohdan tashqari tug'ilishning tobora ommalashib borayotganini, bir jinsli nikohlar va yolg'iz yashash madaniyatining tarqalishini, gender rollarining yemirilishi va tug'ilish darajasining pasayishini o'rganishmoqda [2]. Ta'lim darajasi oshgani sayin turmush qurish istagining kamayish tendensiyasi ko'proq ayollarda kuzatilmoqda [1]. Tadqiqotlarga ko'ra, 18 yoshdan 34 yoshgacha bo'lgan yoshlarning 12,5 foizi hayotlari davomida romantik sherik bo'lmaganligini tan olishadi [8]. Nikoh va ishqi munosabatlar muammolari mahalliy va xorijiy fanlarda juda chuqur o'rganilgan, ammo ko'pgina tadqiqotlar obyekt talabalardir.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Erkaklik va ayollik o'zgarishi tendensiyalari o'rganilib, erkak va ayol jinsi rollarining qutblanishini zaiflashtirish tendensiyasi aniqlandi. Ideal ayol an'anaviy "ayollik" fazilatlaridan (g'amxo'rlik, tejamkorlik, kamtarlik) tashqari, jamoat ongida "erkak" fazilatlarini egallashni boshlaydi: energiya, tadbirkorlik, mustaqillik, muvaffaqiyatga erishish qobiliyati [9]. Shu bilan birga, nikohni va bolalar tug'ilishini kechiktirish tendensiyasi talabalikdan keyingi yoshlarga bo'lgan qiziqishni belgilaydi, chunki aynan shu yoshda sherik tanlash, oilaning shakllanishi va turmush o'rtog'i haqidagi o'zlarining ijtimoiy

g'oyalari va haqiqat o'rtasidagi ziddiyatga yoshlar duch kelishi mumkin.

J.K.Abrikning fikricha, ijtimoiy vakilliklarning o'zagi asosiy me'yorlar va qadriyatlar bilan bog'liq bo'lgan ijtimoiy vakillikning semantik mohiyatini, shuningdek, guruhning jamoaviy xotirasini belgilovchi yetarlicha barqaror shakllanishdir. Tadqiqotning nazariy asosi S.Moskovichining ijtimoiy tasvirlar nazariyasi bo'lib, V.Shtaus va N.Xou tomonidan ishlab chiqilgan avlodlarning davrlanishi va E.Shamis va E.Nikonov tomonidan rus madaniy-tarixiy voqeligiga moslashtirilgan. Bir avlodga mansublik umumiyliги bilan belgilanadi: a) tarixiy davr; b) e'tiqod va xulq-atvor shakllari; v) avlod vakilliklarining tengdoshlari bilan o'rtoqlashgan tajribalari asosida shakllangan avlodga mansublik hissi. Ijtimoiy psixologiya doirasidagi avlodlar nazariyasi munozaralarni keltirib chiqaradi. Ba'zi mualliflar undan foydalanishni yetarli darajada to'g'ri deb hisoblamaydilar, boshqalari alohida hodisalarni avlodlar nuqtayi nazaridan katta ijtimoiy guruhlar sifatida o'rganish maqsadga muvofiqligini tan olib, "avlodlar keyingi avlodlarga sifat jihatidan ta'sir ko'rsatadigan jamoaviy subyekt sifatida harakat qilishlari mumkin" deb ta'kidlaydilar [13].

Tadqiqot metodologiyasi. Oilaviy an'analar davomiyligini buzish, o'tmishdagi avlodlar tajribasini o'tkazishdagi qiyinchiliklar, yangi rol stereotiplarini joriy etish va moda nikoh tendensiyalarini targ'ib qilish oila tizimining yaxlitligini, shu jumladan uning modelini qurish darajasida asta-sekin buzmoqda. Bu jarayonda ayniqsa yosh avlod ishtirok etadi, chunki u har qanday ijtimoiy o'zgarishlarga eng sezgir. Nikoh-oila munosabatlari sohasidagi yangi o'zgarishlarni ushbu bosqichda baholash qiyin bo'lganligi sababli, oqibatlari keyinroq paydo bo'ladi, ammo baribir jamiyat a'zolarining oilaviy farovonligiga jiddiy tahdid mavjudligini taxmin qilish mumkin. zamonaviy yoshlarning qadriyatlar tizimida ushbu munosabatlar sohasining ustuvorligini yo'qotish tendensiyalari shakllangan munosabatlar nikoh va oila haqidagi an'anaviy g'oyalarni, ularning har bir inson hayotidagi rolini qadrsizlantiradigan tegishli xatti-harakatlar shakllarini tabiiy ravishda qo'zg'atadi. Yoshlarda turmush qurishga nisbatan ijtimoiy fobiya shakllanishiga shaxsning subyektiv

nazorat darajasi ham ta'sir qilishi mumkin. Shu sababli tadqiqotimizda shaxsning subyektiv darajasi diagnostikasini ham tahlil qilishni lozim topdik.

Shaxsning hissiy-irodaviy sohasi masalalariga qiziqishning paydo bo'lishi ijtimoiy o'zaro ta'sirda va kasbiy faoliyatda intellektual jarayonlarni takomillashtirish amaliyotiga shoshilinch ehtiyoj bilan belgilanadi. Hozirgi vaqtda zamonaviy mutaxassisga yuqori talablar qo'yilmoqda, u shunday fazilatlariga ega bo'lishi kerakki, faoliyat jarayonining samaradorligida shaxsiy-individual xislatlardan: faollik, maqsadlilik, maqsadlarga erishishga to'sqinlik qiladigan tashqi va shaxsiy to'siqlarni yengishga tayyor bo'lishlik, shuningdek, irodaviylik kabilar mujassam bo'lishi zamon talabiga aylanishga ulgurib bo'lgan.

1-jadval

Dj.Rotterning subyektiv nazorat diagnostikasi metodikasining tavsiflovchi qiymatlari (N=350)

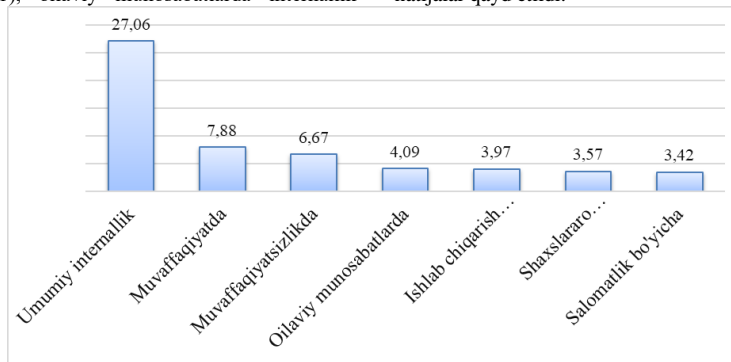
Internallik turlari	Min	Max	O'rtacha qiymat	Std. Og'ish	Z	p
Umumiy internallik	-6,00	87,00	27,06	22,79	2,301	0,000**
Muvaffaqiyatda	-4,00	28,00	7,88	8,71	4,137	0,000**
Muvaffaqiyatsizlikda	-6,00	27,00	6,67	7,17	2,210	0,000**
Oilaviy munosabatlarda	-8,00	20,00	4,09	6,04	2,186	0,000**
Ishlab chiqarish munosabatlarida	-7,00	21,00	3,97	5,53	1,711	0,006**
Shaxslararo munosabatlarda	-9,00	18,00	3,57	4,52	2,583	0,000**
Salomatlik bo'yicha	-4,00	21,00	3,42	4,50	2,077	0,000**

Izoh: p<0,01

Subyektiv nazorat darajasining normal taqsimlanish hamda o'rtacha qiymat ko'rsatkichlariga ko'ra, umumiy internallik shkalasi bo'yicha (Z=2,301; p<0,01), muvaffaqiyatda internallik shkalasi bo'yicha (Z=4,137; p<0,01), muvaffaqiyatsizlikda internallik shkalasi bo'yicha (Z=2,210; p<0,01), oilaviy munosabatlarda internallik

Har bir inson tug'ilgandanoq katta potensial qobiliyatlarga ega bo'lib, ular yordamida u muayyan qiyin hayotiy vaziyatlarni hal qiladi. Bu qobiliyatlar hissiy yuksalish bilan, g'ayrioddiy vaziyatda o'zini namoyon qiladi va insonning psixologik tayyorgarligini rivojlantirishda ayniqsa muhim ahamiyat kas etadi. Ushbu tayyorgarliklarni shaxsda shakllantirish jarayonida irodaviy fazilatlar alohida o'rin tutadi. Aynan ular tufayli shaxs har xil qiyinchiliklarni yengib, xarakter, mustaqillik va irodasi mustahkamligini namoyon etadi. Irodaviy sifatlar - irodaviy regulyatsiyaning shaxsiy xususiyatlariga aylangan va yengib o'tiladigan qiyinchilikning tabiati tufayli aniq o'ziga xos vaziyatlarda namoyon bo'ladigan xususiyatlar hisoblanadi.

shkalasi bo'yicha (Z=2,186; p<0,01), ishlab chiqarish munosabatlarida internallik shkalasi bo'yicha (Z=1,711; p<0,01), shaxslararo munosabatlarda internallik shkalasi bo'yicha (Z=2,583; p<0,01), salomatlik bo'yicha internallik shkalasi bo'yicha (Z=2,077; p<0,01) natijalar qayd etildi.

1-rasm. Internallik turlari namoyon bo'lishining o'rtacha qiymat ko'rsatkichlari

Muvaffaqiyatda internallik ko'rsatkich bo'yicha natijalarning boshqa shkalalarga qaraganda baland ko'rsatkich olishi, yoshlarda aynan biri faoliyat yuzasidan harakatlanish jarayonida irodaviy hislatlarini, o'zini tutish qobiliyatlari bo'yicha maxsus ko'nikmalarni shakllantirish ehtiyoji mavjud, shuningdek, muvaffaqiyat qozonish, hayotda o'z o'rniga ega bo'lish uchun oilaviy hayotni ikki darajaga surish lozim degan xulosalarga olib keladi. Mazkur olving natijalarning 100% i normal taqsimlanish qonuniga muvofiq noparametrik mezonlarga mos kelishi aniqlandi. Shuningdek, umumiy

internallik (22,79), muvaffaqiyatda internallik (8,71), muvaffaqiyatsizlikda internallik (7,17), oilaviy munosabatlarda internallik (6,04), ishlab chiqarish munosabatlarida internallik (5,53), shaxslararo munosabatlarda internallik (4,52) hamda salomatlik bo'yicha internallik (4,50) ko'rsatkichlaridan umumiy internallik darajasi balandligi ma'lum bo'ldi. Bu hozirgi kun yoshlarida o'zini bosish, irodaviy regulyatsiya mexanizmlarining algoritmi uzviy ketma-ketlik asnosida ishlashi oydinlashadi.

2-jadval

Dj.Rotterning subyektiv nazorat diagnostikasi metodikasining jins bo'yicha farqlari (N=350)

Internallik turlari	O'rtacha ranglar		Statistik ko'rsatkich	
	Yigitlar (N=207)	Qizlar (N=143)	U	p
Umumiy internallik	174,59	176,82	14612	0,839
Muvaffaqiyatda	174,10	177,53	14510	0,754
Muvaffaqiyatsizlikda	181,20	167,25	13620,5	0,204
Oilaviy munosabatlarda	175,41	175,63	14781,5	0,984
Ishlab chiqarish munosabatlarida	174,78	176,55	14651	0,872
Shaxslararo munosabatlarda	173,95	177,74	14479,5	0,729
Salomatlik bo'yicha	180,95	167,62	13673	0,224

Izoh: p>0,05

Dj.Rotterning "Subyektiv nazorat darajasi" metodikasining jins tafovuti bo'yicha tahlili qilinganda barcha shkalalar ko'rsatkichlari bo'yicha yigit va qizlarimizning natijalari o'rtasida ishonch darajasidagi ahamiyatli farqlar kuzatilmaganini ko'rishimiz mumkin. Ushbu jihatni esa, ulardag faoliyatning bir xilligi ya'ni, o'qish va talabalik davridagi o'zgarishlar, o'quv bosimi va darslarga ulgurish jarayonida deyarli o'xshash irodaviy regulyatsiyani namoyon etayotganliklari natijasi deb baholashimiz mumkin. Shaxsning yetukligi, uning axloqiy rivojlanish darajasi va muvaffaqiyatining ko'rsatkichlaridan biri internallik va motivatsiyadir. Ular insonning o'z hayotidagi voqealar uchun javobgarlik darajasini belgilaydi. Internallik deganda insonning asosan o'zini hayotida sodir

bo'layotgan voqealarning sabablari: o'z qobiliyatlari, harakatlari, xarakter xususiyatlari va boshqalar sifatida ko'rishga moyilligi tushuniladi. Ushbu ko'rsatkich bo'yicha ahamiyatli farqlar kuzatilmagan (U=14612, p>0,05), yigitlarda qizlarga nisbatan biroz farq borligi aniqlandi. Bundan yigitlarda qizlarga qaraganda oilaviy mas'uliyat hissining yuqori bo'lishi natijasida, ularning o'zini subyektiv nazorat qilishida javobgarlik darajasi yuqori bo'ladi, degan xulosaga kelish mumkin.

Muvaffaqiyatda internallik ko'rsatkichida ham (U=14510, p>0,05), yigitlar biroz ustunlik qayd etib, qizlarga qaraganda bir harakat ustida uzoq o'tirishlari, muvaffaqiyat qozonishga bo'lgan motivlari aynan talabalik davridagi kasb tanlash va karyera qurish

kabi istaklarning kombinatsiyalashuvi asosida kechganligi sababli ham ularda o'z kuchiga ishonish, harakatlarini yuqori baholash va o'z ichki potensial darajalarini rela vaziyatda ishga solishni ta'minlab beruvchi muvaffaqiyatga internallik baland ko'rinish olgan, deya izohlashimizga zamin yaratdi.

Muvaffaqiyatsizlikda internallik ko'rsatkichida ($U=13620,5$, $p>0,05$) ham xuddi yuqorida bo'lgani kabi, yigitlarda biroz ustunlik qayd etilib, ularning tabiatiga xos bo'lgan barcha mas'uliyatlarni "o'z bo'yniga olish" sifatlarining yuqori bo'lishi, amaliy faoliyatga bevosita tatbiq etilishi yuzasidan ham ularda ko'proq barcha "ko'rguliklarning" asl sababchilari sifatida o'zlarini ko'rish namoyon bo'ladi. Shuning uchun ham ushbu muvaffaqiyatsiz onlarda ham ular aybni atrofda qilardan emas, ko'proq o'zlaridan qidirishadi va yechim topishda ham o'z kuchlariga ishonishadi. Internal shaxslar nafaqat tashqi ta'sirlarga qarshilik ko'rsatishadi, balki imkon berilsa, boshqalarning xatti-harakatlarini boshqarishga harakat qilishadi. Internallik yuqori bo'lganlarda, shuningdek, manipulyatsiya qila oladigan odamlarni yoqtirish va ular ta'sir qila olmaydiganlarni yoqtirmaslik ham kuzatiladi. Internallik ko'rsatkichi baland bo'lganlar boshqalarga qaraganda muammolarni hal qilish qobiliyatiga ko'proq ishonadilar va shuning uchun boshqalarning fikridan mustaqildirlar.

Oilaviy munosabatlarda internallik ($U=14781,5$, $p>0,05$) ko'rsatkichida ham yigitlar qizlarga nisbatan oilaviy burch, oilaviy sadoqat hamda oiladagi barcha ro'zg'or ishlariga mas'uliyatni tubdan his qilish bajarilganligi uchun ham ularda nisbatan baland natijalar qayd etigan. Ishlab chiqarish munosabatlari ($U=14651$, $p>0,05$) bo'yicha internallik ko'rsatkichida tabiiy ravishda yigitlarda yaqqol ustunlik kuzatilib, ularning ontogenezdagi faoliyatlarida bevosita ishlab chiqarish jarayonlariga hamohang kechganligi uchun ham ish jarayonida stressli vaziyatlarni yengib o'tish, ishdagi barcha topshiriqlarni bajarishda o'zini nazorat qilish hamda mas'uliyatlilikni obdon his qilish kabilar yuqori bo'ladi.

Shaxslararo munosabatlarda internallik ($U=14479,5$, $p>0,05$) ko'rsatkichlarida vaziyat aksincha tus olgan deyish mumkin. Ushbu ko'rsatkichda talaba-qizlarimizda biroz ustunlik qayd etildi. Ma'lumkin, qizlar emotsional kechinmalarga tez beriluvchan tabiatda bo'lib, biror kimsa bila tortishib yoki janjallashib qolgudek bo'lsa, ko'proq o'sha inson bilan qayta "til topishishga" urinishadi, garchi bu

holat yashirin tusda kechsa ham. Shu bois, qizlarda shaxslararo munosabatlarga ko'proq o'zini barcha bilan yaxshi munosabatda bo'lishga majbur kabi prinsiplar ustunlik qiladi. Natijada ularda muloqot jarayonida hissiy kechinmalarni anglash, empatiya, simpatiya kabi hissiy belgilar bilan ishlash ko'nikmasi rivojlanib boraveradi.

Salomatlik bo'yicha internallik ($U=13673$, $p>0,05$) ko'rsatkichida ham qizlarda ustunlik qayd etildi. Bundan qizlarda sog'lik bilan bo'ladigan ishlarda o'ziga ancha e'tiborli bo'lish yuqori degan xulosalarga kelinadi. Qizlarda sog'dliklari uchun majburiyatni his qilish yigitlarga qaraganda biroz balandligi, barchaning, shu qatorida, o'zining ham sog'ligi uchun faqat o'zi javob berishi haqidagi tasavvurlarning ijtimoiy ustanovka tarzida singib ketganligi bilan ham xarakterlidir. Oila bekasi bo'lishni real idrok qilgan talaba-qizlarda oiladagi mehribon, parvarishgo'y ona timsoli yaqqol yetakchilik qiladi, shu sababli ham ularda sog'lik, salomatlik bo'yicha munosabatlar mas'uliyatni his qilish darajasi yuqoriroq bo'ladi.

Xulosa va takliflar. Shunday qilib, insonning o'z maqsadlariga erishishdagi faollik darajasi, uning xatti-harakatlarining mustaqilligi o'lchovi insonning eng muhim psixologik xususiyatlaridan biridir. Insonda sodir bo'layotgan voqealar uchun shaxsiy javobgarlik tuyg'usining rivojlanish darajasi turli xil hayotiy vaziyatlarni hal qilishda muhim rol o'ynaydi: shaxslararo munosabatlarni shakllantirish, oilaviy va ishlab chiqarish xarakteridagi ziddiyatli vaziyatlarni hal qilish usuli. Insonda vaziyatni o'zgartirishga, o'zgaruvchan dunyo sharoitlariga tez moslashishga qodir emasligi hissi stressni, surunkali charchoq sindromini, depressiyani keltirib chiqaradi, oqizlik va samarasizlik tuyg'usini shakllantiradi. Nazorat qilish qobiliyati, aksincha, samarali qarorlar qabul qilish va maqsadlarga erishish, salbiy oqibatlarini bartaraf etish imkoniyatlarini topish bilan bog'liq. Umuman olganda, yoshlar sherikning androgen xususiyatlarini afzal ko'rishlariga qaramay, qizlar hali ham o'z turmush o'rtog'ida erkaklik xususiyatlarining ustunligiga intilishadi, o'g'il bolalar esa turmush o'rtog'ida ham erkak, ham ayollik xususiyatlarini namoyon etishga tayyor. O'z navbatida, erkaklik elementlariga ega bo'lgan bunday androgen yo'nalishi yoshlar uchun nikoh va oilaviy munosabatlarning hozirgi paytda mashhur bo'lgan tenglik modelini amalga oshirish uchun asos bo'lib xizmat qilishi mumkin.

ADABIYOTLAR

1. Краткий психологический словарь / Сост. Л.А. Карпенко; под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. М.: Политиздат, 1985. 431 с.
2. Юнг К.Г. Сознание и бессознательное / Пер. с нем. В. Бакусева. 2-е изд. М.: Академический Проект, 2009. 188 с.
3. Шнейдер Л.Б. Семейная психология. М.: Академический проект; Екатеринбург: Деловая книга, 2006. 768 с.
4. Шапиро Б.Ю. Половое воспитание, сексуальное образование и подготовка к семейной жизни // Российская энциклопедия социальной работы. В 2-х т. / Под ред. А.М. Панова, Е.И. Холостовой. М.: Институт социальной работы, 1997. Т. 2. 436 с.
5. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. СПб.: Питер, 2002. 512 с.
6. Юркевич Н.Г. Советская семья. Функции и условия стабильности. Мн.: Изд-во БГУ, 1970. 208 с.
7. Курбанова Д. Келинлар оилага мослашувнинг этнопсихологик хусусиятлари. Автореф.дис. ... психология фан. номзоди: 19.00.05. – Тошкент, 2012. – 24 б.
8. Самаров Р.С. Социальные и этнопсихологические особенности супружеских конфликтов в таджикской семье. Автореф. дисс.канд. психол. наук. – Ташкент, 1997 – 19 с.
9. Ковалев С.В. Психология современной семьи. М.: Просвещение, 1988. 208 с.
10. Эйдемиллер Э.Г., Юстицкис В.В. Психология и психотерапия семьи. СПб.: Питер, 2008. 656 с.
11. Черняк Е.М. Социология семьи. М.: Дашков и Ко, 2004. 238 с.
12. Вишневский Ю.Р. и др. Комплексная поддержка молодой семьи: Курс лекций. В II ч. Ч. 1: Молодая семья: сущность и типы, проблемы, тенденции и перспективы. Екатеринбург: УрФУ, 2011. 220 с.
13. Ярыгина Н.Ю. Мотивационно-смысловая готовность к семейной жизни: Дис. ... канд. псих. наук. М.: Психолог. ин-т Рос. акад. образования, 2007. 139 с.
14. Камнева Н.А. Мотивация вступления в брак и ее влияние на конфликтные ситуации будущей молодой семьи // Вестник ТГУ. 2009. Вып. 2 (70). С. 271-276.
15. Бушкова-Шиклина Э.В., Митягина Е.В., Шу-майлова С.В. Студенчество Вятки: особенности ценностей и социальной активности: результаты социологического исследования. Киров: Изд-во ВятГГУ, 2010. 99 с.